

SELMA LAGERLÖF

MINUNATA CĂLĂTORIE
A LUI NILS HOLGERSSON
PRIN SUECIA

Traducere de Raluca Ghențulescu
Prefață de Viorica Huber

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAGERLÖF, SELMA

Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia / Selma Lagerlöf; trad. de Raluca Ghențulescu; pref. de Viorica Huber. – Ed. a II-a – București: Cartex 2000, 2020

ISBN 978-973-107-907-3

I. Ghențulescu, Raluca (trad.)

II. Huber, Viorica (pref.)

821.113.6

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Prefață	7
---------------	---

PARTEA ÎNTÂI

Băiatul.....	19
Akka din Kebnekajse.....	37
Minunata călătorie a lui Nils	53
Castelul Glimminge.....	71
Dansul cocorilor de la Kullaberg	84
Pe vreme ploioasă.....	93
Scara cu trei trepte.....	99
Pe malurile râului Ronneby	103
Karlskrona.....	112
Călătoria spre Öland.....	121
Capătul de sud al insulei Öland.....	126
Fluturile cel mare.....	134
Insula Carol cea mică	138
Două orașe	151
Ciorile	163
Țăranca cea bătrână	181
De la Taberg la Huskvarna	191
Lacul cel mare al păsărilor	195
Fota țesută în casă.....	210

PARTEA A DOUA

Povestea lui Karr și Coamă	217
----------------------------------	-----

Revoluția vântului și cărți.....	247
Spargerea gheții	261
Împărțirea moștenirii	265
Degețel și urșii	269
Povestea minei Falun.....	282
Noaptea Valpurgiei	287
Potopul	290
În Uppland	299
Dunfin	307
Stockholm	317
Vulturul Gorgo	328
Peste Gästrikland	338
O zi în Hälsingland	344
În Medelpad	355
O dimineață în Angermanland.....	360
Vasterbotten și Laponia	367
Osa, păzitoarea de găște, și micul Mats	378
În Laponia	386
Spre casă	395
Legende din Hägande din Härjedalen	399
Värmland și Dalsland	411
Comoara de pe insulă	422
Călătoria spre Vemmenghög.....	429
În sfârșit acasă	434
Despărțirea de găștele sălbatice.....	443

CUVÂNT ÎNAINTE DESPRE MAREA ȘI MINUNATA CĂLĂTORIE PRIN SUEZIA A LUI NILS HOLGERSSON ȘI A NOASTRĂ

Într-o bună zi, un băiat din Suedia, un ștregar pus mai mult pe năzbâtii decât pe treabă, s-a pomenit prefăcut într-un năpârstoc, înalt numai cât o șchioapă...

Așa începe povestea prichindelului Nils, care a zburat o vară întreagă pe spinarea găscanului Martin, în tovărășia unui cârd de găște sălbatice, peste ogoarele și munții, satele și orașele, lacurile și insulele frumoase țări a Suediei.

Mai înainte însă ca voi, cei ce veți citi isprăvile lui Nils, să porniți laolaltă cu el – cu gândul și cu inima – în minunata lui călătorie de basm, vă invit să faceți și împreună cu mine o călătorie în timp. Nu vă speriați, nu va fi prea lungă, ci doar atât cât vor ține rândurile acestea, de prezentare. În ele, veți găsi câteva însemnări despre cartea de față, celebră în lumea întreagă, și care m-a făcut și pe mine – cândva în copilărie – ca pe mulți alți cititori, să iubesc legende și să-mi apropii îndepărtatul Nord, cu lumea lui de fantezie și de realitate. De asemenea, în fugara noastră întoarcere la timp, vă voi spune câte ceva și despre cea care a scris povestea lui Nils Holgersson, trecând în ea bătaia unei inimii pline de dragoste pentru poporul și pământul țării sale.

Să ne întoarcem, așadar, prin anii 1885-1890 și să ne închipuim că am fi o clipă, aievea, printre micii școlari ai unui orașel din sudul Suediei, Landskrona, așezat chiar la țărmul mării, în fața coastei daneze. Aici, în apropierea închisorii și a unei rafinării de zahăr, se

I BĂIATUL

SPIRIDUȘUL

Duminică, 13 martie

A fost odată un băiat de vreo paisprezece ani, înalt, deșirat și cu părul bălai. Nu era cine știe ce de capul lui, iar principalele lui plăceri erau să mănânce, să doarmă și, mai presus de orice, să facă tot felul de năzbâtii, lucru la care se pricepea de minune.

Într-o duminică dimineată, pe când părinții lui se pregăteau să meargă la biserică, băiatul stătea pe colțul mesei, îmbrăcat în cămășuța lui de sărbătoare, și se gândea cât de norocos este că mama și tatăl lui vor lipsi de acasă câteva ore, iar el va putea să-și facă de cap.

– Ce bine! O să iau pușca tatei și o să trag, fără să trebuiască să dau socoteală cuiva, își spuse el.

De parcă i-ar fi ghicit gândurile fiului său, tatăl se opri în prag și, întorcându-se către el, zise:

– Dacă tot nu vrei să vii cu noi la biserică, promite-mi că măcar vei citi slujba acasă. Îmi promiți?

– Sigur că da, îmi va fi ușor să fac asta, zise băiatul, gândindu-se că va citi numai atât cât va avea chef.

Nu își închipui, însă, că mama lui va deveni dintr-o dată foarte insistentă în această privință. Într-o clipă, ea luă Biblia lui Luther de pe raftul de deasupra șemineului, o puse pe masă în fața ferestrei și o deschise la Noul Testament. În cele din urmă,

Retrasese fotoliul masiv, cumpărat cu un an în urmă la o licitație organizată de parohie, și îi spuse băiatului că are voie să stea pe el, cu toate că, de regulă, numai tata avea dreptul să se așeze acolo.

Băiatul își zise în sinea lui că mama pierde prea mult timp cu toate acestea când el oricum nu avea de gând să citească decât o pagină sau, cel mult, două. Încă o dată, însă, tatăl păru că-i citește gândurile, căci se îndreptă direct spre el și îi spuse pe un ton autoritar:

— Nu uita că trebuie să citești cu multă atenție! Când ne vom întoarce de la slujbă, o să îți pun o mulțime de întrebări și, dacă văd că ai sărit vreo pagină, n-o să fie prea bine de pielea ta!

— Textul slujbei are paisprezece pagini și jumătate, adăugă mama, de parcă ar fi vrut să-i facă în ciudă. Dacă vrei să termini la timp, trebuie să te așezi numaidecât pe fotoliu și să te apuci de citit!

Zicând acestea, plecară, iar băiatul rămase în prag, uitându-se lung după ei și simțindu-se prins ca într-o capcană.

— Cred că, în timp ce merg spre biserică, se felicită unul pe altul pentru treaba bună pe care au făcut-o, obligându-mă să stau aici și să citesc predicile cât timp sunt ei plecați, se gândi el.

Mama și tatăl lui, însă, nici vorbă să se bucure pentru ceea ce făcuseră, ci, dimpotrivă, erau foarte necăjiți. Singura lor avuție era ferma în care locuiau, iar bucata de pământ pe care o aveau nu era mai mare decât un petec de grădină. Când se mutaseră aici, nu puteau hrăni mai mult de un porc și câteva găini, însă, cum erau foarte harnici și pricepuți, reușiseră să-și mărească gospodăria. Acum aveau o întreagă cireadă de vite și un cârd de găște și ar fi fost foarte mulțumiți de ceea ce realizaseră dacă nu ar fi fost atât de preocupați de soarta fiului lor.

În acea dimineață frumoasă, în drum spre biserică, tatăl, în loc să fie mulțumit că le mergea atât de bine, se plângea că băiatul lor este leneș și cam prostănac, că nu-i place să învețe și că este atât de nepăsător față de tot ce se petrece în jurul lui încât nu ar putea ajunge nimic mai mult decât un biet găscar. Mama era întru totul de acord cu tatăl, iar ceea ce o îngrijora cu

adevărat era că băiatul, pe deasupra, era sălbatic și răutăcios, crud cu animalele și necuviincios cu oamenii.

— Doamne, fă-l să-și mai înmoaie inima și s-o apuce pe calea cea bună, se ruga ea. Altfel, va fi o pacoste și pentru noi, și pentru el însuși.

Băiatul zăbovi o vreme gândindu-se dacă să citească predica sau nu. În cele din urmă, își spuse că, de data aceasta, ar trebui să fie ascultător. Se așeză în fotoliul cel confortabil și începu să citească. Tonul molcom al vocii sale păru să aibă un efect adormitor asupra lui, căci, după puțin timp, începu să picotească.

Era o vreme așa de frumoasă! Deși nu era decât douăzeci de martie, în orașelul Vemminghög din sudul Scaniei, unde locuia băiatul, era deja primăvară. Copacii nu înverziseră încă, dar aveau muguri proaspeți, zăpada se topise, șanțurile erau pline cu apă și, pe marginea lor, înmugurise podbalul. Toate buruienile care creșteau printre pietre erau verzi și strălucitoare, iar pădurea de fagi din depărtare părea să se îndesească în fiecare clipă. Cerul era senin și de un albastru intens. Ușa casei era întredeschisă, așa că trilul ciocârliei se putea auzi înăuntru. Găinile și găștele mișunau prin curte, iar vacile, care simțiseră aerul de primăvară încălzindu-le grajdul, scoteau din când în când câte un muget de mulțumire.

Băiatul citea, însă de multe ori bărbia îi cădea în piept și de-abia mai putea lupta cu somnul.

— Nu, nu vreau să adorm, se gândi el. Altfel, n-o să termin de citit până la amiază.

În ciuda împotrivirii sale, însă, adormi. Fără să-și dea seama dacă dormise mult sau puțin, se trezi brusc atunci când auzi în spatele lui un zgomot slab. Pe pervazul ferestrei, chiar în fața lui, stătea o oglindă mică, în care se vedea întreaga odaie. Când băiatul ridică privirea, se uită din întâmplare în oglindă și văzu că lada de zestre a mamei lui era deschisă.

Mama avea mare grijă de această ladă uriașă, din lemn de stejar, și nu dădea nimănui voie s-o deschidă, pentru că în ea își ținea toate lucrurile moștenite de la mama ei. Avea acolo câteva

costume vechi, țărănești, din stofă roșie țesută în casă, cu bluza scurtă și fustă plisată și cu pieptarul împodobit cu perle. Mai avea niște tulpane apretate, din în alb, câteva catarame din argint masiv și niște lăntișoare. Cum femeile nu mai purtau de mult astfel de lucruri, mama se gândise de câteva ori să le dea de pomană, însă n-o lăsase inima să se despartă de ele.

În oglindă, băiatul văzu clar că lada avea capacul ridicat și nu putea înțelege cum se întâmplase una ca asta, pentru că mama o încuiase chiar înainte să plece. N-ar fi lăsat-o niciodată deschisă, cu atât mai puțin dacă fiul ei rămânea singur acasă. De aceea, băiatul se simți cuprins de teamă și îngrijorare. Îi era frică să nu se fi furișat vreun hoț în odaie și nu îndrăznea să facă nicio mișcare, ci doar stătea pe loc și se uita în oglindă.

În timp ce aștepta să-l vadă pe hoț, se întreba ce o fi fost umbra aceea întunecată pe care i se păruse că o vede pe marginea cufărului. Se uita și se tot uita și nu-i venea să-și creadă ochilor. Ceea ce la început i se păruse a fi numai o umbră, deveni din ce în ce mai clar și curând își dădu seama că era real: pe marginea cufărului stătea un spiriduș!

Auzise el, ce-i drept, tot felul de povești despre spiriduși, însă nu-și imaginase niciodată că sunt niște ființe chiar atât de mici. Cel de pe marginea cufărului era cât o palmă, avea fața îmbătrânită și plină de riduri, nu purta barbă și era îmbrăcat într-o haină neagră, cu pantaloni până la genunchi și cu o pălărie neagră cu boruri largi. Era foarte elegant și ferchezuit, cu jabou și manșete din dantelă albă, cu pantofi cu cataramă de argint și jartiere cu funde de mătase. Luase din lada de zestre o bucată de pânză brodată și se uita cu atâta admirație la lucrătura ei demodată încât nici nu băga de seamă că era urmărit.

De cealaltă parte, băiatul era surprins să-l vadă, dar nu se temea de el, gândindu-se că ar fi rușinos să se sperie de ceva atât de mic. Cum spiridușul părea atât de ocupat cu scotocitul încât nu mai vedea și nu mai auzea nimic în jur, băiatul se gândi că ar fi foarte amuzant să-i joace o festă și să-l împingă în cufăr, închizând capacul deasupra lui. Nu era, însă, chiar atât de curajos

încât să pună mâna pe spiriduș, așa că se uită prin odaie după ceva cu care să-l împingă înăuntru. Își plimbă privirea de la pat la masă și de la masă la șemineu. Se uită la ibrice, la cutia de cafea de pe polița de deasupra șemineului la oalele de pe poliță, la gălcata de apă de lângă ușă și la lingurile, cuțitele, furculițele, castroanele și farfuriile care se vedeau prin ușa pe jumătate deschisă a bufetului. Se uită la pușca tatălui său, care stătea atârnată pe perete, lângă portretul familiei regale, și la mușcatele și cerce-lușii înfloriți de la fereastră. În cele din urmă, zări o plasă veche de prins fluturi, agățată de canatul ferestrei. De îndată ce o văzu, se repezi spre ea, o înșfăcă și, făcând o săritură, o aruncă peste marginea cufărului, peste capul spiridușului. Rămase și el mirat de norocul pe care îl avusese, pentru că, deși nu avea habar cum se folosește o astfel de plasă, reușise, totuși, să-l prindă pe spiriduș. Acesta stătea, sărmanul, cu capul în jos, la fundul plasei de fluturi și nu mai putea să iasă din ea.

La început, băiatul nu avea nici cea mai vagă idee ce să facă mai departe cu acest trofeu. Era preocupat numai să balanseze plasa înainte și înapoi, pentru a-l împiedica pe spiriduș să se cațere pe ea și să scape.

Spiridușul începu să vorbească și îl rugă stăruitor pe băiat, cu lacrimi în ochi, să-l elibereze. Îi spuse că, de mulți ani, le purta noroc părinților lui și, pentru asta, merita să fie tratat cum se cuvine. Dacă băiatul se învoia să-l elibereze, îi oferea o monedă veche, o lingură de argint și un ban de aur, mare cât capacul de la ceasul tatălui său.

Băiatul se gândi că nu era mare lucru ce-i promitea spiridușul, însă – ciudat! – începuse să-i fie frică de el, căci își dădea seama că are de-a face cu o ființă ciudată, venită de pe altă lume, cu o creatură înfricoșătoare de care ar fi fost bine să scape cât mai curând.

Din acest motiv, se învoi să facă târgul cu spiridușul și lăsă plasa nemișcată, pentru ca acesta să se poată urca pe margine și să iasă din ea. Când spiridușul mai avea puțin până să iasă, băiatului îi veni ideea să-i ceară moșii întinse și alte lucruri

Reprețioase în schimbul libertății sale. Sau măcar să-l pună să jure că, printr-o vrajă, îi va băga predica în cap.

– Ce prost aş fi să-l las să scape, zise el, și începu să zgâlțâie plasa atât de tare încât spiridușul căzu de-a berbeleacul înăuntru.

Numaidecât, însă, copilul se pomeni lovit atât de tare peste ureche încât crezu că o să-i zboare capul. Apoi, se trezi aruncat dintr-un perete în celălalt și căzu pe podea, unde rămase leșinat.

Când se trezi, era singur în casă. Capacul cufărului era lăsat, iar plasa de fluturi era la locul ei, pe fereastră. Dacă nu ar fi simțit că îi arde fața în locul unde primise palma peste ureche, ar fi fost înclinat să creadă că totul fusese doar un vis.

– Oricum, mama și tata vor crede cu tărie că n-a fost altceva decât un vis, se gândi el. Nu mă vor ierta că nu știu predica dacă voi da vina pe spiriduș, așa că ar fi mai bine să mă apuc din nou de citit, se încurajă singur.

În timp ce mergea spre masă, însă, observă ceva uimitor. Deși părea imposibil, casa parcă se mărise. Altfel, de ce trebuia să facă atât de mulți pași până la masă? Și ce se întâmplase cu fotoliul? Nu părea mai mare decât era înainte și, cu toate acestea, se vedea acum nevoit să urce mai întâi pe stînghia dintre picioarele scaunului și apoi să se cațere până sus, ca să se așeze în el. La fel se întâmplă și cu masa. Nu putea să se uite dincolo de ea decât dacă se urca pe brațul fotoliului.

– Ce-o mai fi și asta? se întrebă băiatul. Cred că spiridușul a vrăjit și fotoliul și masa și toată casa!

Biblia se afla la locul ei, pe masă, și, după toate aparențele, nu se schimbaseră. Cu toate acestea, se petrecuse ceva ciudat și cu ea, fiindcă acum băiatul nu mai putea citi decât stînd pur și simplu, în picioare, pe carte.

După ce citi câteva rînduri, se uită din întâmplare în sus și văzu oglinda.

– Ia te uită! Mai e cineva în odaie! strigă el, văzînd un omuleț îmbrăcat în pantaloni de piele și cu un fes țuguia pe cap. Vai, și e îmbrăcat la fel ca mine, spuse el uimit și începu să bată din palme. În acea clipă, însă, văzu că omulețul din oglindă făcea

aceeași mișcare. Apoi, se trase de păr, se ciupi de brațe și se învârti pe loc. Omulețul din oglindă făcu și el aceleași gesturi, în același timp cu el. Băiatul alergă de câteva ori în jurul oglinzii, ca să vadă cine era ascuns în spatele ei, dar nu găsi pe nimeni. Atunci, începu să tremure de spaimă, căci își dădu seama că spiridușul îl vrăjise și că omulețul pe care îl vedea în oglindă era, de fapt, chiar el, Nils.

GÂȘTELE SĂLBATICE

Băiatului pur și simplu nu-i venea să creadă că fusese prefăcut într-un spiriduș.

– Nu poate fi decât un vis, vreo fantezie ciudată, se gândi el. Dacă aștept câteva clipe, cu siguranță o să mă transform la loc în om.

Se așeză în fața oglinzii și închise ochii. Îi deschise după câteva minute, așteptându-se ca totul să fi trecut, dar nu se întâmplase deloc așa: era la fel de mic. În celelalte privințe, însă, era la fel ca înainte: slab, cu părul de culoarea paiului și cu nasul pistruiat. Pantalonii pătați și șosetele cărpite erau și ele la fel ca mai înainte, singura deosebire fiind că acum erau mult mai mici.

Cu siguranță nu-i era de niciun folos să stea și să aștepte. Trebuia să încerce altceva. Se gândi că lucrul cel mai înțelept ar fi să-l caute pe spiriduș, ca să-i ceară iertare. Începu să se uite după el și, plîngînd, îi făgădui în gând toate lucrurile care îi treceau prin minte: nu se va mai certa cu nimeni, nu va mai face năzbâtii și niciodată, dar niciodată, nu va mai adormi în timpul predicii. Dacă va fi din nou om, va fi un băiat bun, harnic și ascultător. Toate aceste promisiuni, însă, nu-l ajutară deloc, fiindcă spiridușul tot nu se arătă nicăieri.

Deodată, își aminti că o auzise pe mama lui spunînd că spiridușii își au de obicei sălașul în grajdul vitelor și se gândi să se ducă acolo să-l caute pe ciudatul omuleț. Spre norocul lui, ușa

casei era întredeschisă, așa că se strecură fără probleme afară; altfel, n-ar fi avut cum să ajungă la clanță, să apese pe ea și să deschidă ușa.

Când ajunse pe prispă, își căută saboții de lemn, ca să nu iasă în curte doar în ciorapi. Când tocmai se întreba cum va putea să meargă în acei saboți mari și butucănoși, găsi pe prag o pereche de încălțări micuțe de tot. Văzând că spiridușul fusese atât de grijuliu încât îi vrăjise până și saboții, se îngrijoră și mai tare, căci își dădu seama că acesta nu avea de gând să-l ierte prea curând.

Pe cărarea podită cu scânduri din fața casei se așeză o vrabie cenușie care, de îndată ce-l zări pe băiat, începu să ciripească:

– Cip-cirip, cip-cirip! Ia uite-l pe Nils păzitorul de găște! Ia uite c-a ajuns prichindel! Nils Holgersson prichindel!

Deodată, găștele și găinile se întoarseră și se uitară la băiat, începând să cârâie amenințător.

– Cucurigu! Cucurigu! Ce bine îmi pare. Așa-i trebuie, căci mă trăgea mereu de creastă! zise cocoșul.

– Da, da, așa îi trebuie! îi ținură isonul găinile, cotcodăcind neîncetat.

Găștele se dădură deoparte și, în micul lor grup, începură să se întrebe:

– Cine i-o fi făcut una ca asta? Cine i-o fi făcut-o?

Cel mai ciudat lucru era că băiatul înțelegea ce spun ele. Era atât de uimit de asta, încât stătea nemișcat, de parcă ar fi împietrit pe cărare, și asculta:

– Acum, că m-am transformat în spiriduș, pot înțelege graiul păsărilor! Își spuse el.

Cât era de supărător să vadă cum se bucurau găinile de ceea ce pățise! Ca să nu le mai audă spunând mereu că își merita soarta, aruncă înspre ele cu o piatră, strigând:

– Tăceți, nemernicelor!

Nici măcar nu-i trecu prin minte că acum nu mai era băiatul de care se temea toată ograda; găinile se îndreptară spre el furioase și îl înconjurară cotcodăcind:

– Cot-cot-cotcodac, ce bine că ai pățit-o! Cot-cot-cotcodac, așa îți trebuie!

Băiatul încercă să fugă, dar găinile se luară după el, asurzindu-l cu cotcodăcitul lor. Mai mult ca sigur că nu ar fi reușit niciodată să scape de ele dacă nu ar fi apărut motanul din casă. De îndată ce îl văzură, găinile tăcură, prefăcându-se că își caută râme prin țărână.

– Dragul meu motănel, zise băiatul alergând spre el într-un suflet. Tu știi toate cotloanele și ascunzătorile pe aici, nu-i așa? Cum te știu un motănel bun și drăguț, spune-mi unde îl pot găsi pe spiriduș.

Motanul nu îi răspunse, ci își așeză coada peste lăbuțele din față, uitându-se ținută la băiat. Era un motan mare și negru, cu o pată albă pe piept. Blana îi strălucea în razele soarelui, moale și mătăsoasă, iar ghearele îi erau bine ascunse în pernute. Ochii, de un verde spălăcit, aveau o mică crăpătură neagră și îngustă drept în mijloc, făcându-l să pară foarte blând și complet inofensiv.

– Știu foarte bine unde se află spiridușul, zise motanul pe un ton moale, însă nu am de gând să-ți spun.

– Motănelule, dar trebuie să mă ajuți! strigă băiatul. Nu vezi cum am ajuns după ce m-a vrăjit?!

Motanul deschise ochii, iar o licărire răutăcioasă, de un verde aprins, îi făcu să strălucească. Se învârti în jurul cozii și toarse plin de mulțumire, după care spuse:

– Să te ajut? După ce m-ai tras de atâtea ori de coadă?

Uitând încă o dată cât de mic și neajutorat era, băiatul începu să îl amenințe furios:

– Și să vezi ce-o să te mai trag de coadă! zise el, alergând spre motan. În clipa următoare, însă, animalul păru atât de schimbat încât cu greu ai fi zis că era ființa blândă de mai înainte. Toată blana i se zbârlise, iar spatele îi stătea ca un arc. Își întinsese labele și răscolea pământul cu ghearele, iar coada era acum groasă și înfoiată. Își lăsase urechile pe spate și gura îi spumega, iar ochii, larg deschiși, păreau că aruncă văpăi.